

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟ ΧΩΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ ΞΕΡ- ΡΙΖΩΜΟ

Καλλιόπη Κολιοπούλου-Γρίβα

Είναι δίκαιο νομίζω, σε κάθε προσπάθεια προβολής της ιστορίας και του πολιτισμού του χώρου που είναι αδιάρρηκτα δεμένοι με τον Ελληνισμό, ν' αναφέρεται και η συμβολή της γυναικείας παρουσίας.

Σαν γυναίκα, σαν Μικρασιάτισσα και σαν λαογράφος, νοιώθω πιο έντονη την υποχρέωση, ν' ακουσθεί το παρόν και της γυναίκας σ' αυτές τις όμορφες εθνικές γιορτές και να δικαιώσει τη συμβολή της σ' όλες τις εποχές της ιστορίας και του πολιτισμού, αρχή κάνοντας, από την πανάρχαια Μυθική εποχή.

Σύμφωνα με μια εκδοχή ο Θεός του Ολύμπου Δίας γεννήθηκε από τη Ρέα στο όρος Σίπυλο της Μ. Ασίας που βρίσκεται κοντά στη Σμύρνη.

Κατά την ίδια εκδοχή η Θεά Κυβέλη, η μητέρα των Θεών, όπως την ονόμαζαν, λατρεύταν σ' όλες τις γύρω ψηλές κορφές της Μ. Ασίας, όπως ήταν το Τριποδικό όρος Ίδη, το Σίπυλο της Μυσίας, το Λυδικό Τμήλος και άλλα βουνά της Φρυγίας και Βιθυνίας, γι' αυτό και την ονόμαζαν βουνίσια Θεά και αντιπροσώπευε την Θεοποιημένη γη. Μάλιστα η μυθολογία λέει, ότι σ' ένα από τα βουνά της Φρυγίας γεννήθηκε η Κυβέλη από μια πέτρα.

Η Κυβέλη λατρεύτηκε όχι μόνο στον τόπο που γεννήθηκε, τη Φρυγία, αλλά και στη Λυδία, τη Βιθυνία και σε πολλές άλλες περιοχές.

Οι μυθικές θεότητες υπήρξαν σύμβολα για όλη τη μετέπειτα πορεία της ζωής. Η γυναικεία μορφή παρουσιάζεται σε διάφορες περιπτώσεις αυτής της πορείας κρατώντας τους ευαίσθητους ρόλους, μα κάποτε και τους πιο σημαντικούς. Το μεγάλο συναίσθημα της μητρότητας γίνεται θρύλος στο μύθο της Νιόβης, της κόρης του Ταντάλου, που γεννήθηκε στο βουνό Σίπυλο της Βιθυνίας. Η μεγάλη περηφάνεια της για τα 14 παιδιά της, την οδήγησε στο μεγαλύτερο πόνο, του χαμού τους. Πόνου που τίποτα

δεν άλλαξε μέχρι την εποχή μας. Ποια μάνα που χάνει τα παιδιά της δεν γίνεται πέτρινη, στη ψυχή και στο σώμα, όπως παρουσιάζει ο μύθος τη Νιόβη, μετά την εξόντωση των παιδιών της από τους ανάληγτους εχθρούς της.

Ποιά μάτια, τέτοιας συμφορισμένης μάνας, στερεύουν από τα δάκρυα, όπως τα μάτια της απολιθωμένης στο Σίπυλο δυστυχισμένης μάνας Νιόβης; Μα τα μηνύματα της μυθολογίας για τη γυναίκα δε σταματούν στα μητρικά αισθήματα.

Από το χώρο της Μ. Ασίας ξεπετιούνται μυθικοί άθλοι γενναιότητας γυναικών που μνημονεύονται μέχρι σήμερα.

Ποιος λαός δεν ξέρει την ιστορία των Αμαζόνων; Τα κατορθώματα της γενναιότητάς τους προβάλλονται πλάι γενναίων πολεμιστών και φέρνουν το μήνυμα ότι, η γυναίκα μπορεί να σταθεί σ' όλους τους τομείς. Πολλοί ερευνητές, κυρίως νεώτεροι, υποστηρίζουν ότι οι Αμαζόνες έδρασαν λίγο καιρό πριν από τον Τρωϊκό πόλεμο. Μερικοί όμως, νεώτεροι αρχαιολόγοι τις αναφέρουν σαν ιστορικό Έθνος, που μπορεί να ταυτισθεί με των Χετταίων. Για τις Αμαζόνες υπάρχει ακόμη η εκδοχή ότι ήταν Έθνος Θρακικό, συγκεκριμένα όπως τις αναφέρει ο Αρκτίνος με το χαρακτηριστικό όνομα Θράσσαι.

Πάντως όλες οι αναφορές στο βάθος συμφωνούν ότι οι Αμαζόνες εκπροσωπούν, ποιητικά, την πολεμική, θρησκευτική και πνευματική ζωή των Θρακοφρυγικών και Θρακοποντιακών λαών και ότι οι παραδόσεις συμβολίζουν τη μεγάλη πολεμική τους δύναμη. Επίσης οι παραδόσεις αναφέρουν ότι οι Αμαζόνες ίδρυσαν τις πόλεις των Θεών και έδωσαν τα ονόματά τους. Οι πόλεις αυτές είναι: η Σμύρνη, η Έφεσος, η Κύμη και η Μυρίνη, που έχουν αντίστοιχα ονόματα Αμαζόνων. Αυτά αναφέρει ο Στράβων σε σχετικά κείμενα.

Απ' όλα αυτά τα λίγα που είπαμε βγαίνει μόνο του το συμπέρασμα ότι οι Αμαζόνες είχαν μεγάλη επίδραση στην πνευματική και ιδίως στην πολεμική ζωή των Θρακικών φυλών του Πόντου και όλου του Πελασγικού κόσμου, ακόμη και επί της Ελληνικής Αρχαϊκής τέχνης.

Η νεοελληνική δημοτική ποίηση δέχτηκε τη μυθική αυτή παράδοση και τη συνένωσε με τη νεώτερη παρουσιάζοντας δημοτικά τραγούδια, όπως αυτό που έγραψε ο Κώστας Μαυρομιχάλης.

**Στο ρημοκλήσι του Δηρού
λειτούργα ο πρωτοσύγκελλος
και ξαφνικά κι' ανέλπιστα
Τούρκοι τον περιλάθανε.
Μα οι άνδρες όλοι ελείπασι
ήταν στη Βέργα τ' Αλμυρού,
όπου Τρωάδα ο πόλεμος.
Βλέπει γυναίκες να χερούν
και τα δρεπάνια να κρατούν
τους αραπάδες να χτυπούν.
Εύγε σας, μετά εύγε σας,
γυναίκες άνδρες γίνατε
σαν ανδρειωμένες μάχεσθε
σαν Αμαζόνες κρούετε.**

Και τα χρόνια περνούν και γίνονται αιώνες και οι θρύλοι πραγματικότητες και τα γεγονότα παίρνουν πια ιστορική μορφή. Μα ποτέ δεν παύει να προβάλλει η γυναικεία μορφή, σ' όποιο τομέα της έδινε τη δυνατότητα η ζωή.

Η Αρχαία εποχή περιορίζει τη γυναίκα και ο χώρος που μπορεί μόνο να αναπτύξει την προσωπικότητά της είναι, σαν Εταίρα και σαν Βασίλισσα. Και στους δυο αυτούς τομείς βρίσκει τον τρόπο να σηκώσει το ανάστημα της και πολλές φορές να βοηθήσει σημαντικά την κοινωνία. Ανάμεσα στην πρώτη κατηγορία προβάλλει η Ασπασία η Μιλήσια, η πνευματικότητα της οποίας ξεπέρασε κάθε θρύλο. Με συμπαραστάτη αυτήν ο Περικλής δημιούργησε τα περισσότερα από τα μεγάλα του έργα. Μα και πολλοί άλλοι πνευματικοί άνδρες της εποχής εκείνης σύχναζαν στο σπίτι της περισσότερο για ν' ακούσουν τα φιλοσοφημένα διδάγματά της. Μάλιστα λέγεται ότι στις συγκεντρώσεις αυτές έπαιναν μέρος και οι γυναίκες τους.

Άλλη ονομαστή εταίρα από την Ιωνία είναι η Θαρρηλία που αναφέρεται ότι είχε την ίδια πνευματική ανάπτυξη με την Ασπασία.

Ο άλλος χώρος που έγινε είδωλο η γυναικεία μορφή, της εποχής εκείνης, ήταν η Βασιλεία, πλάι ή επάνω στο θρόνο.

Κάπου εκεί βρίσκουμε την θρυλική Ανδρομάχη, τη θυγατέρα του Εστίωνα από την Κιλικία και σύζυγο του πασίγνωστου ήρωα της Τροίας Έκτορα. Την Ανδρομάχη παρουσίαζαν σύμβολο πιστής συζύγου της Ανατολής και φιλόστοργης μητέρας, αναντίρρητα δε θεωρείται από τις συμπαθέστερες φυσιογνωμίες του Ομηρικού Έπους.

Την απέραντη αγάπη για τον σύζυγό της, την παρουσιάζει ο Όμηρος στον αποχαιρετισμό του:

«Εσύ λοιπόν Έκτορ μου είσαι πατέρας και σεβαστή μητέρα, εσύ και αδελφός και ακμαίος σύζυγος.....»

Η Ανδρομάχη όχι μόνο τη συζυγική αγάπη, αλλά και τις συμφορές της ζωής της, που δεν ήσαν λίγες, αντιμετώπισε με σεμνότητα και αξιοπρέπεια πραγματικής αρχαίας βασίλισσας.

Στα Βυζαντινά χρόνια προβάλλουν πολλές αξιόλογες γυναικείες μορφές. Η ιστορία αναφέρει αρκετά ονόματα γυναικών που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο Βυζάντιο. Οι περισσότερες απ' αυτές τις γυναίκες ξεκίνησαν από την περιοχή της Μ. Ασίας.

Στεκόμαστε με σεβασμό μπροστά σε μια απ' αυτές της μορφές, που νομίζουμε, πως μπορεί να αντιπροσωπεύσει όλες τις άλλες: την Αγία Ελένη, τη μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, που γεννήθηκε στη Δρεπάνη της Βιθυνίας γύρω στα 247 μετά Χριστό.

Στα 273 παντρεύτηκε τον Στρατηγό Κωνσταντίνο Χλωρό και τον άλλο χρόνο αποκτά γιού, που ονομάζει Κωνσταντίνο, τον μετέπειτα ιδρυτή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Η ευτυχισμένη σύζυγος και μητέρα δεν χαιρέται για πολύ καιρό την ευτυχία της. Ο σύζυγός της Κων. Χλωρός γίνεται αυτοκράτορας και του επιβάλλουν να χωρίσει την Ελένη. Απελπισμένη φεύγει για την πα-

τρίδα της Ανατολή και αποσύρεται σε μοναστήρι. Ζει στην αφάνεια και προσπαθεί με την προσευχή να γλυκάνει τον πόνο της, που είναι διπλός και από την απάνθρωπη πράξη του συζύγου της, μα προ πάντων, από τον χωρισμό του γιουί της Κωνσταντίνου.

Όσπου, ένα συνταρακτικό γεγονός της αναστατώνει. Μαθαίνει ότι ο γιός της, με τις παραινέσεις των κακών συμβούλων του, εξαφάνισε το παιδί του Κρίσπο, φοβούμενος ότι θα του διεκδικήσει το θρόνο.

Η μητρική καρδιά της Ελένης γεμίζει πόνο για τη φοβερή πράξη του παιδιού της και για τον χαμό του εγγονού της.

Γυρίζει αμέσως πίσω στον γιού της με την απόφαση να τον κάνει να νοιώσει το μεγάλο του έγκλημα και να πέσει σε μετάνοια.

Θέλει όμως να κάνει και κάτι παραπάνω για να αλαφρώσει το παιδί της απ' αυτό το μεγάλο θάρος της αμαρτίας. Και τότε, ξεκινά να βοηθήσει την Παλαιστίνη που βρισκόταν σε αθλία κατάσταση και να τιμήσει τους Αγίους Τόπους που θαυματουργήσε και σταυρώθηκε ο Χριστός. Ύστερα από πολλούς κόπους και θυσίες, βρίσκει το μέρος της σταύρωσης και ξεχωρίζει τον σταυρό του μαρτυρίου του Χριστού.

Ο γιός της Κωνσταντίνος, όταν πληροφορήθηκε την ανεύρεση του Τιμίου Σταυρού, δίνει εντολή να ανεγερθεί μεγαλοπρεπής Ναός της Αναστάσεως και ονομάζει την μητέρα του συνθασίλισσά του. Ύστερα απ' αυτές τις πράξεις μετανοίας του γιουί της η Βασίλισσα Ελένη πέθανε ήρεμη στα 328μ.χ. σε ηλικία 80 χρονών. Τα οστά της τοποθέτησε με ευλάβεια ο Κων/νος στη νέα πρωτεύουσα που είχε ιδρύσει, την Κωνσταντινούπολη. Η εκκλησία τίμησε το έργο της και την ανακήρυξε Αγία. Τη μνήμη της γιορτάζει στις 21 Μαΐου, μαζί με του γιουί της Κων/νου.

Τα χρόνια που κύλησαν πρόβαλαν κι άλλες γυναικείες μορφές από τον Μικρασιατικό Χώρο, που σε πολλά στάδια της ζωής, από τα ανώτερα μέχρι τα κατώτερα τίμησαν την ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδος. Και φθάνουμε στην Τουρκοκρατία. Στην Τουρκοκρατία που ζητά και επιδιώκει να εκμηδενίσει τη γυναίκα περιορίζοντας τις

δραστηριότητές της μόνο μέσα στην οικογένεια. Και από εκεί όμως γίνεται το στήριγμα και ο μοχλός της ζωής. Γίνεται η τροφή της ελπίδας για το ξαναζωγτανέμα της φυλής. Ανώνυμα και απρόσωπα κινά τα νήματα του ξεσηκωμού για τον αγώνα της λευτεριάς. Κι' όταν κοντοζυγώνει ο καιρός, σαν δειλή ηλιαχτίδα ξεπροβάλλουν πάλι οι γυναικείες μορφές μέσα από τα μαύρα σύννεφα της σκλαβιάς.

Μια τέτοια ηλιαχτίδα ας φωτίσει σήμερα τη γιορτή μας, αντιπροσωπεύοντας το έργο της, πολλών άλλων ομοίων της.

Είναι η Ευανθία Καϊρη, που κάτω από την Τούρκικη σκλαβιά, ανέπτυξε ένα τόσο αξιόλογο πνευματικό επίπεδο και βοήθησε τους σκλαβωμένους πατριώτες. Πίστευε ότι αν η μάθηση χρησιμοποιόταν κατάλληλα θα μπορούσε να βοηθήσει πολύ στην ανάσταση του Γένους.

Και πρώτη παίρνει το όπλο, που δεν ήταν άλλο από τη μοναδική της πένα. Γράφει στους πατριώτες σ' όλο τον κόσμο και τους εμπυχώνει για τον ξεσηκωμό της λευτεριάς. Οι Κυδωνίες της Αιολίδας είναι το ορμητήριό της και στόχος της οι απανταχού Έλληνες και πετυχαίνει ό,τι δεν μπόρεσε να πετύχει ο Μεγάλος Κοραΐς, να δονήσει τα πατριωτικά αισθήματα των Ελλήνων και η βοήθεια να έλθει απ' όλα τα μέρη της γης.

Στο πόσο μοιάζουν τα χρόνια στο κύλισμά τους μας το θυμίζουν τα γεγονότα και οι άνθρωποι που τα ζουν. Μορφές παρόμοιες του αγώνα του 1821 βρίσκουμε και στα χρόνια που ακολουθούν. Η παρουσία της Μικρασιάτισσας και μετά την απελευθέρωση του Ελληνικού Χώρου δεν υστέρησε, γιατί οι πατρίδες της Μ. Ασίας εξακολουθούσαν να είναι σκλάβες.

Γι' αυτό περίμενε. Περίμενε τη λευτεριά. Ήλπιζε. Με την ελπίδα αυτή δεν άφηνε τίποτα να χαθεί. Κρατούσε γερά τη θρησκεία, την παιδεία, την οικογένεια, τα ήθη και τα έθιμα και προ πάντων το αίσθημα του πατριωτισμού. Όλα αυτά μπόρεσαν να κρατηθούν ατόφια από την γυναίκα περτώντας τα νήματα της παράδοσης από τα, με χίλιους κόπους, συντηρούμενα Σχολεία. Στη δασκάλα της Μ. Ασίας χρωστά πολλά ο Ελληνισμός. Αυτή κράτησε όλα τα παρά πάνω, δίνοντας πολλές φορές και την ίδια